

вільного ринку надавачів публічних послуг. Таким взаємовідносинам приділено окрему увагу в частині третій Договору про функціонування Європейського Союзу [3]. Згідно з Договором, державна допомога в країнах-членах ЄС взагалі заборонена, якщо це не виправдано міркуваннями загального економічного розвитку. Тому в країнах ЄС державна допомога організаціям має відповідати визначеним Законом ЄС про державну допомогу (ст. 87) правилам, адже державна допомога визначається як перевага в будь-якій формі. У зв'язку з цим передбачено, що державна допомога має надаватися на вибірковій основі, тобто конкретній компанії або галузі чи для компаній, розташованих в певних регіонах [2]. За дотримання цієї норми несе відповідальність Європейська комісія, яка наділена відповідними повноваженнями щодо затвердження заходів з надання допомоги, проведення розслідувань відносно відповідності наданої допомоги встановленим правилам, а також прийняття рішень стосовно стягнення державної допомоги, яка не відповідає встановленим правилам.

Інший спосіб співпраці органів публічної влади з інститутами самоорганізації населення – це делегування повноважень, причому, як показує досвід, основним замовником послуг виступає держава, що підкреслює її домінуючу роль в діяльності останніх. Таким чином, держава з одного боку виступає каталізатором розвитку неурядового сектору, з іншого, зумовлює напрямок, в якому він розвиватиметься, адже частка державного фінансування складає біля половини всіх доходів інститутів самоорганізації населення європейських країн.

Звернення до досвіду Португалії свідчить про широку залученість інститутів самоорганізації населення до вирішення публічних завдань. Значний поштовх у даній сфері відбувся після вступу країни до ЄС, коли вся система надання послуг зазнала змін відповідно до нових стандартів. При цьому виділяються певні особливості, зокрема зважений підхід до залучення організацій неурядового сектору до виконання публічних завдань в контексті визнання їх суспільно-корисного статусу. Це надає останнім переваги в конкурентній боротьбі з державними установами та приватним сектором. Одним із важливих напрацювань є закріплені вимоги до стандартів послуг, проте визначальною рисою співпраці публічної влади з інститутами самоорганізації населення є державний аудит, причому організація, де він буде проводитися обирається випадковим чином, т. зв. рандомний підхід.

Про ефективність запровадженої політики говорить загальний результат [1]: у Португалії в 2015 році приблизно 4 600 інститутів самоорганізації населення виконували понад 12 500 контрактів на надання соціальних послуг (крім медичних); середній розмір контрактів приблизно 25 000 євро.

Особливий інтерес представляють механізми фінансування соціальних послуг, причому, щоб інститут самоорганізації населення мав змогу приймати участь у конкурсі на державне фінансування, він має

набути статусу суспільно-корисної організації, що надається центральним органом виконавчої влади, відповідальним за процес передачі.

Як і в більшості європейських країн, договори з організаціями неурядового сектору укладаються терміном на один рік, з можливістю подальшої пролонгації. Джерелами фінансування виступають як державний бюджет, так і субсидії Європейського Союзу, механізм реалізується шляхом реалізації виплат з центрального органу, що носить назву Інститут соціального забезпечення, його регіональні підрозділи уповноважені лише укладати договори з інститутами самоорганізації населення. Практики фінансування їхньої статутної діяльності муніципалітетами в Португалії не розповсюджені. Особливу увагу приділяється приміщенням інститутів самоорганізації населення, в яких надаються послуги, та достатньому рівню їхнього обладнання, передбачено навіть процедуру, за якої він може отримати державне фінансування на капітальний ремонт або будівництво приміщень, залучення інновацій тощо. Примітним є те, що інституту самоорганізації населення достатньо набути статусу суспільно-корисної організації й надалі йому не потрібно проходити процедуру ліцензування або сертифікації кожної послуги, що ним надається.

Список використаних джерел

1. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016 – 2020. – К.: Ваіте, 2016. – 280 с.
2. European Commission. – Access mode : http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html. – Title from screen.
3. Treaty on the Functioning of the European Union – part three: union policies and internal actions - title vii: common rules on competition, taxation and approximation of laws – Chapter 1: Rules on competition – Section 2: Aids granted by States – Article 107 (ex Article 87 TEC). – Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:12008E107>.

Павло ЩЕРБАКОВ

*к.е.н., доцент, заступник директора
ДРІДУ НАДУ*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В якості головної цілі енергетичної політики ЄС та інших країн є максимально ефективно використання природних паливно-енергетичних ресурсів та потенціалу енергетичного сектору для зростання економіки та підвищення якості життя населення країни.

У багатьох країнах розроблено національні цільові програми заощадження паливно-енергетичних ресурсів, які охоплюють широкий комплекс заходів із удосконалення структури споживання енергоносіїв, розвитку матеріально-технічної бази економії ресурсів, більш повного видобутку корисних копалин, збору і використання вторинної сировини, контролю та обліку енергоспоживання.

Заходи з підвищення енергетичної ефективності, які приймаються зарубіжними країнами, за складом і змістом розрізняються відповідно до стану їхнього соціально-економічного розвитку та уваги, яка приділяється на державному рівні проблемам раціонального використання енергетичних ресурсів. У результаті багаторічної міжнародної практики сформовано основні напрями діяльності країн, реалізація яких дозволяє забезпечувати скорочення енергомісткості економіки.

У світовій практиці застосовуються різні інструменти підвищення енергоефективності, зокрема, державне регулювання енергоощадності, запровадження фінансових стимулів і надання відповідних пільг для заохочення та запровадження інформаційних програм.

У країнах застосовуються різні категорії заходів для реалізації механізмів енергоощадності. Примусові заходи – законодавчо закріплені норми та ініціативи, які впроваджуються «зверху». Ці рішення є популярними в країнах Європи, де законослухняне населення і виробники підтримують і сприяють реалізації відповідних державних програм.

Фінансове стимулювання та пільги. Упровадження стимулюючого ціноутворення та оподаткування енергоресурсів, стимулювання інвестицій в енергоефективність, заходи податкової підтримки є однією з найпоширеніших форм державного стимулювання енергоощадності та підвищення енергоефективності.

Програми пільгового кредитування. Зокрема, в Японії передбачено десятирічну програму пільгового кредитування підприємств і закупівель надлишків електроенергії. У Швеції, Італії, Німеччині, Японії, Південній Кореї та інших країнах надаються субсидії та податкові пільги на придбання енергоефективного промислового обладнання.

Податкові пільги. В Японії споживач в разі придбання енергоощадного або енергоефективного обладнання упродовж одного року може скористатися однією з двох податкових пільг:

– для підприємств «малого бізнесу» – податковий кредит у розмірі 7 % від базової вартості придбаного обладнання, який не може перевищувати 20 % виплачуваного прибуткового або корпоративного податку;

– для всіх підприємств – податкове вирахування до 30 % від базової вартості обладнання.

Державні субсидії і дотації. Урядом Німеччини дотується використання екологічних альтернативних видів енергії. Крім того,

приватним інвесторам надається можливість розміщувати на дахах громадських будинків понад 100 тис. квадратних метрів сонячних батарей з можливістю передавання надлишків електроенергії в міську мережу. Споживач, який установив сучасний бойлер у комбінації з джерелом «зеленої» енергії, має право розраховувати на компенсацію до 15 % від вартості вкладень.

Урядом Японії державні субсидії надаються підприємствам-виробникам обладнання для альтернативних джерел енергії.

Державні інвестиції у НДДКР. Наприклад, Японія щорічно інвестує близько 41 млн. дол. у створення вискоелективних фотоелементів, нових матеріалів тощо.

Впровадження системи енергоменеджменту. Добровільна система енергоменеджменту діє в США, Данії, Ірландії, Швеції та інших країнах.

Водночас, на державному рівні здійснюється економічне стимулювання досягнення цільових параметрів. Усі підприємства, які уклали з державою цільові угоди з енергоефективності, повинні мати сертифіковані системи енергоменеджменту.

Система грантів. Уряди ряду країн (США, Данії тощо) надають допомогу підприємствам у вигляді грантів для впровадження програм з підвищення енергоефективності. Зокрема, у Данії запроваджено інвестиційні гранти для будівництва мереж централізованого теплопостачання та ремонту теплових мереж з компенсацією 30 – 60 % капіталовкладень за умови обов'язкового підключення їх до магістральної мережі. У США з 2010 р. діє програма бюджетного субсидування придбання домовласниками теплоізоляційних матеріалів та енергоощадного обладнання з оформленням безпосередньо в торговій мережі зниження вартості товару в розмірі до 50 %, але не більше 3 тис. дол. США [1].

Регулювання цін (тарифів) на енергоносії. У Швеції ціна, за якою постачальники електроенергії продають її кінцевим споживачам, складається з окремих складових: безпосередньо вартості електричної енергії, ціни «зелених сертифікатів» на електроенергію, плати за користування мережею і податків (енергетичного податку та податку на додану вартість).

Система штрафів. В Японії для підприємств поряд з розробленням заходів щодо скорочення споживання електроенергії законодавчо визначено необхідність раціоналізації процесу використання палива, скорочення втрат тепла під час його транспортування. При невиконанні зазначених законодавством вимог вводяться значні штрафні санкції.

Програми сертифікації. Для постійного покращення енергоефективності підприємств, за умови збереження їхньої конкурентоспроможності, у США з 2012 року діє програма сертифікації «Вищі енергетичні характеристики» (Superior Energy Performance). Центральним елементом програми є впровадження положень

міжнародного стандарту енергетичного менеджменту ISO50001:2011 з додатковими національними вимогами щодо виходу на поліпшені енергетичні характеристики. У Швеції «зелені сертифікати» надаються на електроенергію, отриману за рахунок використання енергії вітру, сонця, хвиль, торфу, геотермальної енергії, певних видів біопалива та гідроенергії. Усі споживачі електроенергії зобов'язані купувати сертифікати відповідно до частки свого електроспоживання.

У міжнародній практиці поряд з енергетичними, екологічними і податковими пільгами найпоширенішими механізмами державного стимулювання інвестицій в енергоефективність є різного виду компенсації частини витрат на придбання обладнання, у тому числі у формі надання субсидій на закупівлю високоенергоефективного обладнання за рахунок бюджету або різних фондів та інститутів розвитку. Сьогодні такі механізми стимулювання діють в Італії, Франції, Данії, Бельгії (Фламандський регіон), Великобританії, США і Бразилії.

Прикладом успішної практики впровадження показників енергоощадності може слугувати реалізований в Європейському Союзі проект ODYSSEE-MURT. Головною метою проекту є забезпечення комплексного моніторингу енергоспоживання та підвищення ефективності, а також оцінювання реалізації заходів політики енергоефективності за секторами економіки в країнах ЄС та Норвегії. Основним завданням проекту є оцінювання та порівняння прогресу в галузі енергоефективності за секторами економіки і співвідношення результатів із тенденціями в споживанні енергії; участь в оцінюванні національної політики в галузі енергоефективності та аналіз ходу реалізації проектів.

Просвітницькі методи передбачають вплив безпосередньо на споживача, формування нової споживчої культури, заснованої на дбайливому природокористуванні та свідомому виборі енергоощадних технологій. У свою чергу споживчий попит визначає пропозицію – виробники впроваджують «зелені» рішення відповідно до побажань споживачів.

В Японії успішно функціонує програма «Переможець перегонів». В її рамках назви компаній, які не впоралися з виконанням зобов'язань у сфері енергоефективності, стають надбанням гласності.

У Китаї на урядовому рівні регулярно проводиться тестування продукції різних компаній і дослідження на відповідність стандартам енергоощадності; інформація про компанії, які не впоралися із зобов'язаннями, публікується у пресі.

У світовій практиці застосовуються відповідні форми пропаганди досягнень у сфері енергоефективності і в першу чергу – шляхом демонстрації реально працюючих зразків обладнання та технологій. Наприклад, у Фінляндії введено близько 200 демонстраційних енергоефективних будівель і навіть окремі райони. На цих

демонстраційних проектах навчаються як досвідчені, так і молоді фахівці. У Німеччині реалізовано вже понад 500 демонстраційних проектів. У США Каліфорнія стала демонстраційним штатом.

Як показує досвід багатьох країн світу, реалізація більшості стратегічних енергетичних проектів пов'язана з об'єднанням зусиль багатьох країн та регіонів світу. У цьому плані Україна значно обмежує свої можливості, маючи низку перешкод та неузгодженостей у виборі співвиконавців таких проектів.

1. Законодавче та нормативно-правове стимулювання підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів у провідних зарубіжних країнах // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України «НЕК «Укренерго» Науково-технічний центр електроенергетики / Київ – 02/2016.